

Rynek górniczy Argentyny – możliwości dla polskich producentów sprzętu górniczego

W artykule podjęto próbę przekrojowego opisanie zagadnień związanych z rynkiem górniczym Argentyny – kraju o stosunkowo niewielkich tradycjach górniczych, któremu w niespełna kilkanaście lat udało się zbudować potężny przemysł wydobywczy. Artykuł zawiera informacje na temat struktury produkcji surowców mineralnych, organizacji rynku górniczego oraz uwarunkowań prawno-ekonomicznych związanych z działalnością biznesową w Argentynie.

1. DEKADA GÓRNICTWA

Górnictwo Argentyny opiera się głównie na wydobyciu ropy naftowej i gazu ziemnego, a także na odkrywkowym górnictwie metali szlachetnych, w szczególności miedzi. Przy dużych aglomeracjach miejskich zlokalizowane jest także wydobywanie surowców budowlanych.

Argentyna posiada trzecie do co wielkości złoża litu (6,5% światowych zasobów), czwarte miedzi (7,3%), siódme srebra (7,2%) i boru (0,9%), ósme potasu (1,3%) i dziewiąte złota (3,8%). A jednak, jeśli sięgnąć pamięcią do początku naszego wieku, okaże się, że zasoby te jeszcze do niedawna nie były wykorzystywane. Argentyna nie jest krajem tradycyjnie górniczym, a trwający paręnaście lat rozkwit branży został zainicjowany przez strategię rozwoju przyjętą przez rząd. Do lat 90. działalność w sektorze wydobywczym skupiła się wokół surowców budowlanych. Rozpoznanie geologiczne stało na bardzo niskim poziomie, jedynych danych dostarczały nie liczne państwowe analizy i analizy finansowane przez ONZ. Nawet obecnie szacuje się, że rozpoznano dopiero ok. 20% potencjalnych regionów górniczych. Dopiero w 1992 roku rząd opracował plan rozwoju prywatnych inicjatyw w górnictwie, a jego narzędziami były stosowne uregulowania prawne i promująca inwestycje polityka fiskalna.

Jeszcze w 2002 roku w Argentynie realizowano zaledwie 18 projektów górniczych. Obecnie (dane z 2011 r.) projektów jest 614, a inwestycje w branży wzrosły prawie dwudziestokrotnie. W górnictwie zatrudnionych jest bezpośrednio i pośrednio 517 500 pracowników, co stanowi liczbę ponad pięciokrotnie większą niż przed 10 laty. O dynamicznym rozwoju górnictwa świadczyć może to, że około 50% zagranicznych inwestycji bezpośrednich realizowanych w Argentynie związanych jest w ostatnich latach z branżą wydobywczą. Co więcej, pomiędzy rokiem 2003 a 2011 wartość eksportu kopalin wzrosła ponad pięciokrotnie i wynosi obecnie 5,27 mln USD. Na eksport składa się głównie złoto (2,34 mln USD), miedź (1,31 mln USD) i srebro (0,68 mln USD).

Rozwój górnictwa ma pozytywny wpływ na gospodarkę na szczeblu krajowym, a także lokalnym, czego najlepszym przykładem jest prowincja San Juan, która, głównie dzięki zaangażowaniu w projekty wydobywcze, zanotowała w ciągu ostatnich 8 lat spektakularny wzrost gospodarczy o 150%. W ostatnim czasie liczne prowincje, w szczególności górnicze prowincje Río Negro na południu i Catamarca na zachodzie, wprowadziły zmiany w prawie mające przyciągnąć inwestorów krajowych i zagranicznych.

Spora części zasobów naturalnych Argentyny znajduje się w nisko zaludnionych rejonach pustynnych i przygranicznych, w szczególności na granicy z Chile. W związku z tym wydobywanie pomaga zrów-

nać różnice w rozwoju gospodarczym różnych części kraju, a także stanowi impuls dla ponadgranicznej integracji między państwami, pomiędzy którymi wcześniej dochodziło do konfliktów.

Ze względu na to, że Argentyna nie jest krajem typowo górniczym, stosunkowo często doświadcza protestów związanych z realizacją projektów. Szczególnie wrażliwą kwestią jest negatywny wpływ na środowisko górnictwa odkrywkowego. Ostatnie duże protesty dotyczyły m.in. największego projektu związanego z wydobyciem złota i srebra – Bajo Alumbra. Pomimo niepokojów społecznych górnictwo cieszy się nieustającym wsparciem ze strony prezydent Argentyny Cristiny Fernández de Kirchner.

2. INWESTYCYJNY POKER

Argentyńskie Ministerstwo Górnictwa podkreśla, że kraj oprócz odpowiedniego potencjału geologicznego posiada również sprzyjające inwestycjom w sektorze wydobywczym uregulowania prawne i podatkowe, rozwinięte szkolnictwo w obszarach geologii, inżynierii i geofizyki oraz możliwość pozyskania bezpłatnej informacji geologicznej. Z punktu widzenia inwestorów korzystne są specyficzne uregulowania prawne m.in. możliwość podwójnego odliczenia kosztów wydobycia od podatku dochodowego, przyspieszona amortyzacja dóbr inwestycyjnych i zwolnienie z części opłat importowych sprzętu górniczego.

Zgodnie z Ustawą o Inwestycjach Górniczych (Ley de Inversiones Mineras) z 1993 roku inwestorzy korzystają ze stabilizacji fiskalnej w okresie 30 lat od momentu podpisania umowy z rządem. W praktyce ustalenia te jednak nie zawsze są respektowane. Dla przykładu, w roku 2008 wprowadzono tzw. retenciones, czyli paropodatek rządu 5-10% na eksport produktów mineralnych, pomimo wcześniejszych gwarancji 14 inwestorów z sektora, m.in. szwajcarskiego inwestora Xtrata, prowadzącego projekt Alumbra.

Powyższy przykład nie jest jedynym potwierdzającym niefrasobliwość rządu w traktowaniu zagranicznych w szczególności inwestorów. Kontrowersyjną decyzją rządu było także niedawne upaństwowienie 51% złóż ropy naftowej YPF (Yacimientos Petrolíferos Fiscales), będących do tej pory w rękach hiszpańskiego przedsiębiorstwa Repsol. Władze argumentowały decyzję rzekomym niewypełnieniem przez inwestora zobowiązań umownych. Wyłączenie wywołało negatywne komentarze w środowisku międzynarodowym. Głos w sprawie zabrali nawet amerykańska sekretarz stanu Hilary Clinton i Komisarz ds. Handlu UE Karel de Gucht. Wydaje się, że

w dłuższym okresie straty związane z brakiem zaufania ze strony inwestorów mogą przewyższyć chwilowe korzyści z przejęcia złóż.

Pomimo tych kontrowersji Argentyna jest atrakcyjnym rynkiem dla inwestorów z branży wydobywczej. Do najważniejszych „graczy” na rynku należą: Xstrata (CH), Goldcorp (CA), Yamana (CA), Barrick Gold (CA), AngloGold Ashanti (RPA), Glencore (CH), Panamerican Silver (CA), Hochschild (PE), Minera Andes (AR), Silver Standard (CA), FMC Lithium (US), Troy Resources (AU), Coeur (US), Rincon Lithium (AU), Rio Tinto (UK), YMAD Yacimientos Mineros de Agua de Dionisio (AR), MCC (AR), YCRT(AR), Vale (BR), Golden Minerals (US), Orocobre (AU), IRL Mining (PE), Patagonia Gold (CA), Ex Torre (AR), Mansfield Minerals (CA), Coro Mining (CA), Lithium Americas Corp (CA).

3. TYLKO JEDNA KOPALNIA WĘGLA

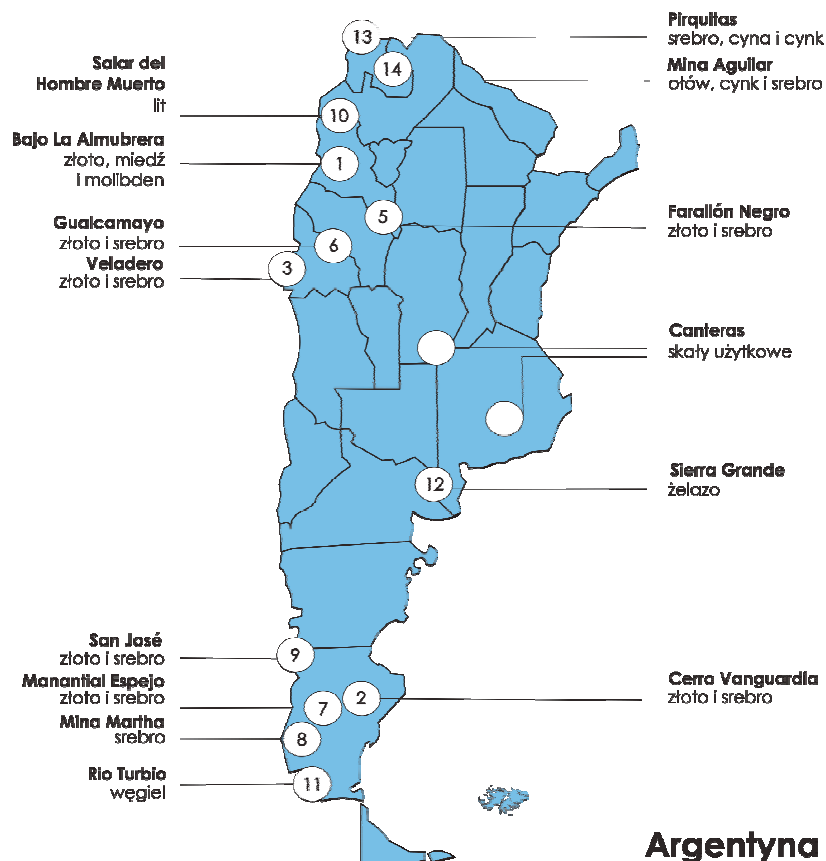
Przed rozpoczęciem „górniczego boomu” w Argentynie wydobywano głównie skały użytkowe, a jedynym producentem minerałów metalicznych był El Aguilar. Kopalnia ta jest czynna po dziś dzień, należy do szwajcarskiej spółki Glencore i jest najstarszą czynną kopalnią w Argentynie – 80 lat nieprzerwanej produkcji.

Jak wspomniano, obecnie w Argentynie wydobycie odbywa się w ponad 600 miejscach. Rysunek 1. przedstawia najważniejsze czynne kopalnie wraz z wydobywanym minerałem.

Argentyna produkuje rocznie ok. 140 tys. ton miedzi. Największa argentyńska kopalnia miedzi i złota, Alumbra w rejonie Farallón Negro, znajduje się w rękach szwajcarskiego przedsiębiorstwa Xstrata i kanadyjskich Goldcorp i Yamana Gold. Miedź wydobywana będzie także w rozbudowywanych obecnie kopalniach Agua Rica w prowincji Catamarca oraz El Pachón.

Wydobycie złota i srebra odbywa się m.in. na południu kraju, w Patagonii, w prowincji Santa Cruz. W położonym tam masywie Deseado pracują 4 kopalnie: Cerro Vanguardia, Manantial Espejo, Martha i San Jose.

Produkcja złota w 2010 osiągnęła pułap 63 138 kilogramów. Czołowym producentem jest położona na południu kraju w prowincji Santa Cruz kopalnia Cerro Vanguardia. Czynna od 1998 roku kopalnia wydobywa metodą odkrywkową i od 2009 – głębinową. Większość udziałów w przedsięwzięciu znajduje się w rękach południowoafrykańskiego przedsiębiorstwa AngloGold Ashanti Ltd. Co ciekawe, pośród ponad 20 kopalń złota należących do światowego giganta,

Rys. 1. Najważniejsze kopalnie w Argentynie. Źródło: CAEM

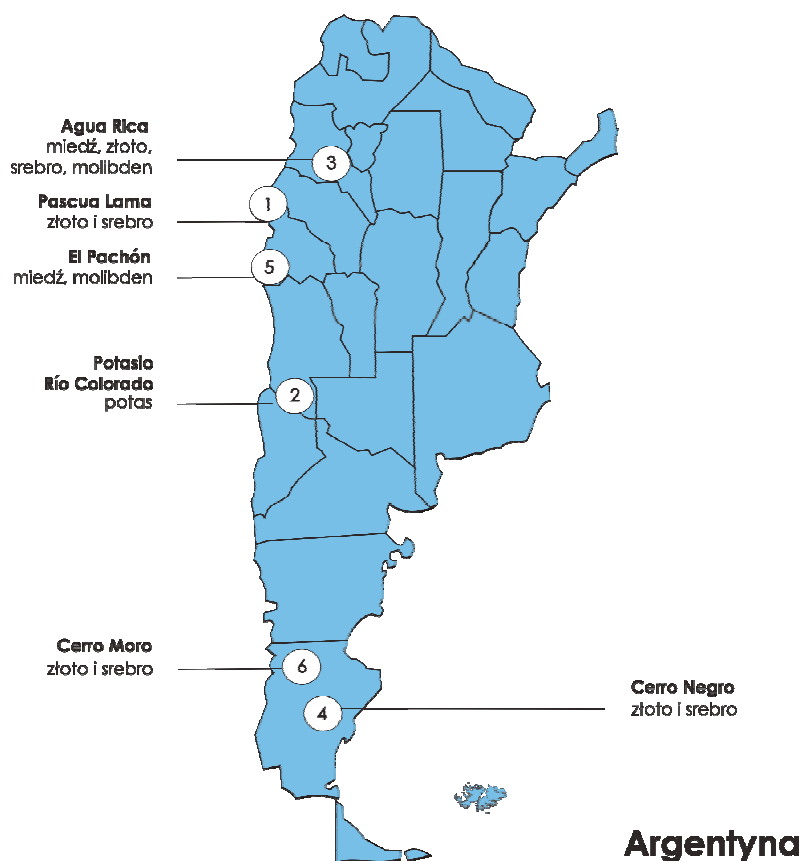
właśnie Cerro Vanguardia jest jedną z generujących najniższe koszty. Złoto wydobywa się także w kopalni Valadero, położonej w granicach tzw. złotego pasa „El Indio”.

We wspomnianej kopalni Cerro Vanguardia wydobywa się również srebro. Srebro wydobywa się także w kopalni Mina Martha położonej w rejonie Bahía Laura na południu kraju. Kopalnia należy do największego amerykańskiego producenta srebra, przedsiębiorstwa Coeur d’Alene. Na rynku obecne jest także kanadyjskie przedsiębiorstwo Pan American Silver, które prowadzi wydobywanie w położonej w obrębie masywu Deseado kopalni Manantial Espejo w prowincji Santa Cruz. Duże złoża srebra znajdują się także w prowincji Jujuy na północy kraju – kopalnia Pirquitas należy do innej kanadyjskiej firmy, Silver Standard Resources. Kopalnia ta wznowiła produkcję po 20 latach od jej wstrzymania i obecnie należy do 10 największych producentów srebra na świecie. W roku 2010 produkcja srebra w Argentynie wyniosła ponad 723 tony.

Argentyna jest także znaczącym producentem litu – zajmuje czwartą pozycję na świecie. Ocenia się, że 85% światowych zasobów litu znajduje się właśnie w Argentynie oraz w Boliwii i Chile. Rosnący popyt na ten pierwiastek, zwłaszcza w przypadku upowszechnienia się samochodów z napędem elektrycz-

nym – lit stanowi jednak niezbędny komponent akumulatorów – daje dobre perspektywy rozwoju przemysłu związanego z jego pozyskaniem. Dodatkowo w przypadku Argentyny korzystny jest fakt, że zasoby litu znajdują się w słonych jeziorach, co umożliwia jego pozyskanie relatywnie niskim kosztem. Jeszcze w 2010 roku jedynym znaczącym producentem litu z solanki było amerykańskie przedsiębiorstwo FMC Corporation, właściciel zakładu Salar del Hombre Muerto na północy kraju. Najnowsze źródła mówią także o produkcji litu przez firmę Rincón Lithium w Salar del Rincón. Pod koniec 2010 roku kanadyjskie przedsiębiorstwo Lithium Americas Corporation ogłosiło, że zgodnie z oceną geologiczną posiadane przez nie argentyńskie złoża Cauchari-Olaroz mogą być trzecimi co do wielkości, po złożach Uyuni w Boliwii i złożach na pustyni Atacama w Chile, złożami na świecie. W 2010 roku Argentyna wyprodukowała 4,5 tys. ton węglanu litu i 2,4 tys. ton chlorku litu.

Argentyna jest największym w Ameryce Południowej producentem boru. Najbardziej znaczące złoża boru znajdują się z regionie Puna, położonym u styku granic czterech krajów: Argentyny, Peru, Boliwii i Chile. W ostatnich latach wzrosło zapotrzebowanie na bor, zgłaszane w szczególności przez Azję i Amerykę Północną w związku z zastosowaniem tego pierwiastka w przemyśle ceramicznym

Rys. 2. Realizacja nowych projektów wydobywczych. Źródło: CAEM

i szklarskim. Wiodącym producentem boru jest Borax Argentina S.A., oddział przedsiębiorstwa Rio Tinto Minerals. Przedsiębiorstwo jest właścicielem m.in. największej kopalni odkrywkowej w Argentynie – położonej na wysokości 4100 m kopalni Tincalayu. Drugim znaczącym dostawcą jest Minera Santa Rita S.R.L. (MSR).

Argentyna jest również producentem żelaza. Wydobywa się je m.in. w kopalni Sierra Grande w Patagonii. Natomiast z punktu widzenia polskiego producenta istotne znaczenie mogą mieć złoża węgla kamiennego Río Turbio, gdzie wydobyte prowadzone jest od 1958 w jedynej kopalni węgla kamiennego w Argentynie. W grudniu 2011 ZM „Bumar-Łabędy” i KOPEX przystąpiły do realizacji kontraktu na dostawę kompletnego kompleksu ścianowego dla tego zakładu.

4. TO JESZCZE NIE KONIEC

Według słów Jorge Mayoral, Sekretarza ds. Górnictwa, w kolejnych latach Argentyna szczególnie skupiać będzie się na rozwoju górnictwa miedzi ze względu na swój potencjał geologiczny, a także na ogromne inwestycje czynione w zakresie jego rozpoznania. Rysunek 2. przedstawia najważniejsze nowe projekty w sektorze.

Do projektów, w ramach których produkcja ruszy w najbliższych latach, należą kopalnia potasu Río Colorado w prowincji Mendoza należąca do brazylijskiej firmy Vale S.A. oraz transgraniczne przedsięwzięcie Pascua Lama, mające na celu eksploatację jednego z największych złóż złota na świecie (wg ocen ok. 800 tys. ton złota).

Realizacja największego międzynarodowego projektu wydobywania złota – Pascua Lama – możliwa jest dzięki porozumieniu międzyrządowemu z Chile w zakresie wspólnej realizacji projektów górniczych w pasie przygranicznym. Przy realizacji projektu miejsca pracy znajdzie 15 000 osób. Właścicielem projektu jest kanadyjskie przedsiębiorstwo Barrick. Produkcja rozpocznie się najprawdopodobniej w 2013 roku, o ile na drodze do realizacji przedsięwzięcia nie stanie uchwalone pod koniec 2010 roku prawo zabraniające wydobywania na obszarach lodowcowych, co może dotyczyć argentyńskiej części projektu.

Kopalnia potasu Río Colorado jest najdroższym projektem w historii argentyńskiego górnictwa. Produkcja ma się rozpocząć w 2014 roku i osiągać rozmiary 4,3 mln ton rocznie. Wydobyte ma się odbywać przez 40 lat, a miejsca pracy przy realizacji projektu znajdzie 12 000 osób. Río Colorado będzie największą na świecie kopalnią potasu.

5. ORGANIZACJA SEKTORA GÓRNICZEGO

Najważniejszym organem w branży wydobywczej jest Secretaría de Minería de la Nación, czyli Sekretariat Górniczy. Sekretariatowi podlegają Dirección Nacional de Planificación Estratégica Regional, Dirección Nacional de Minería i Servicio Geológico Minero Argentino (SEGEMAR). W Argentynie działają również stowarzyszenia branżowe, jak: Camara Argentina de Empresarios Mineros (CAEM), Grupo de Empresas Mineras Exploradoras de la República Argentina (GEMERA) czy też Asociación Obrera Minera Argentina (AOMA) – organizacja zrzeszająca górników. Zagadnieniami związanymi z rozwojem branży górniczej zajmuje się Fundacja FUNDAMIN.

W sektorze górniczym obowiązują następujące akty prawne: Kodeks górniczy z 25 listopada 1886, jego nowelizacje w postaci Ustaw 22.224, 24.228, 24.498, 24.523, 24.585 i 25.225.

Kwestie bezpieczeństwa w górnictwie regulują Ustawa o higienie i bezpieczeństwie w pracy nr 19.587 oraz Dekret 249/2007 „Higiena i bezpieczeństwo w działalności górniczej”. Część V ustawy dotyczy górnictwa węgla. Wynika z niej, że funkcje nadzorcze w kwestiach związanych z bezpieczeństwem sprawuje Superintendencia de Riesgos Del Trabajo.

6. WEJŚCIE NA RYNEK – ADMINISTRACYJNY HORROR

Gospodarka Argentyny od paru lat rozwija się w tempie ok. 7-8% GDP rocznie, nie licząc załamania w roku 2009 (wzrost PKB o zaledwie 0,9%). Sektor wydobywczy nie stanowi znaczącego składnika PKB (ok. 9% w 2010, pod uwagę brano jedynie produkcję). Spośród 500 największych przedsiębiorstw z wszystkich branż oprócz finansowej w sektorze wydobywczym zaangażowanych było 8%.

Sytuacja gospodarcza Argentyny zdaje się poprawiać systematycznie od załamania gospodarczego w latach 2001-2002. Poprawa ta związana jest po części z wprowadzeniem przez władze stanu wyjątkowego (*Ley de emergencia económica, ocupacional y sanitaria*) i podjęciem radykalnych środków mających na celu polepszenie wskaźników ekonomicznych. Jak wspomniano, w latach 2002-2008 argentyńskie PKB wzrastało rocznie w tempie pomiędzy 7-9%, a bezrobocie obniżyło się z 22,5% do 9,2%. Wprowadzenie stanu wyjątkowego w 2002 roku i coroczne przedłużanie go okazało się jednak bronią

obosieczną, pozwalającą rządowi na daleko posunięty interwencjonizm państwowy, widoczny w posługiwaniu się, wbrew postanowieniu konstytucji, dekretemi w sprawach będących normalnie w kompetencji władzy ustawodawczej. Od czasu przyjęcia ustawy o stanie wyjątkowym rząd wprowadził już ok. 200 przepisów dotyczących zarówno spraw walutowych (dewaluacja peso), jak i tych związanych z funkcjonowaniem rynku. Rząd, posługując się dekretemi, zmusza przedsiębiorstwa do stosowania niskich cen (*tzw. tarifas*) na towary i usługi o podstawowym znaczeniu dla ludności (prąd, woda, paliwa, komunikacja miejska) w zamian za subsydia państwowe. W ostatnim czasie, korzystając z uprawnień związanych ze stanem wyjątkowym, rząd Argentyny znacjonalizował część hiszpańskiego koncernu paliwowego REPSOL. Głośnym echem odbiła się również wcześniejsza nacjonalizacja wodociągów w Buenos Aires należących do francuskiego przedsiębiorstwa Suez czy też linii lotniczych Areolinas Argentinas należących do hiszpańskiej grupy Marsans. Wszystko to wpływa bardzo negatywnie na obraz argentyńskiej gospodarki i jej stabilności, kształtujący się w oczach zagranicznych inwestorów. Nie jest również tajemnicą, że interwencjonizm państwowy jest jedną z przyczyn nierównowagi finansowej Argentyny, a państwo stara się leczyć sytuację zakłamywaniem danych statystycznych podawanych przez państwowy urząd statystyczny INDEC m.in. w kwestii inflacji. Inflacja w Argentynie ma obecnie najwyższy wskaźnik w Ameryce Południowej.

Planując wprowadzenie produktu na rynek argentyński, warto wiedzieć, że Polskę i Argentynę wiąże podpisana 2 października 1982 r. Umowa o współpracy w dziedzinie górnictwa. Polscy eksporterzy korzystają również z uregulowań zawartych w Umowie o współpracy handlowej i gospodarczej między EWG i Republiką Argentyńską z 1990 r. oraz polsko-argentyńskiego porozumienia rządowego ws. unikania podwójnego opodatkowania w transporcie morskim z 1950 r. i umowy o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji z 1991 r. W 2007 roku podpisano również umowę o współpracy w dziedzinie nauki i techniki między Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP i Sekretariatem Nauki, Technologii i Innowacji Republiki Argentyńskiej.

Przed podjęciem decyzji o wejściu na rynek Argentyny warto wziąć pod uwagę fakt, że w imporcie argentyńskim występuje wiele barier dla handlu, a argentyńskie procedury importowe są bardzo skomplikowane. Przydatne informacje na ten temat oferuje strona internetowa WPHI Ambasady RP w Buenos Aires (www.buenosaires.trade.gov.pl). Utrudnieniem w eksporcie jest też panująca w Argentynie korupcja.

W rankingu Transparency International Argentyna zajęła 100. miejsce na 183 kraje, co oznacza, że w 99 krajach na świecie poziom korupcji jest mniejszy niż w Argentynie.

W Argentynie szeroko stosowane są ograniczenia importowe, tj. głównie licencje automatyczne, dotyczące grupy ok. 1200 towarów, i nieautomatyczne – te drugie w praktyce są bardzo trudne do uzyskania. Szczególnie uciążliwy jest eksport towarów należących do następujących grup towarowych: samochody, rowery, buty, zestawy audio, aparaty fotograficzne, opony, narzędzia, zabawki, telefony, zegarki.

Również w polityce celnej bardzo wyraźnie przejawia się interwencjonizm państwa. Cłem obłożony jest nie tylko import, ale również eksport. Opłaty eksportowe, tzw. *retenciones*, i inne instrumenty administracyjne (blokady eksportu poszczególnych grup towarowych) mają na celu kształtowanie pożądanej struktury handlu zagranicznego oraz wpływanie na poziom cen na rynku wewnętrznym. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że w imporcie rząd Argentyny czasowo obniża lub zawiesza cła na niektóre towary, co może okazać się korzystne dla polskiego producenta – dotyczy to m.in. niektórych maszyn, sprzętu medycznego i leków.

Poszukując kanałów dystrybucji na rynku argentyńskim, warto zastanowić się nie tylko nad podpisaniem umowy z agentem lub dystrybutorem, ale też nad nawiązaniem kontaktu z tzw. domem importowym. Dom importowy stanowi specyficzne rozwiązanie – jest instytucją, która sprowadza towar na własny rachunek lub w oparciu o prowizję od producenta. Instytucje te zwykle posiadają własną sieć dystrybucji i przedstawicielstw, czasem też specjalizują się w danej branży, w związku z czym posiadają aktualne informacje nt. sytuacji rynkowej.

Zdaniem Wydziału Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Buenos Aires polscy przedsiębiorcy, w szczególności firmy duże, mają mimo wszystko szanse na odniesienie sukcesu na rynku argentyńskim. Najlepiej świadczy o tym przykład przedsiębiorstwa Kopex. Przeszkodą może okazać się brak dostępu do atrakcyjnego finansowania eksportu ze względu na niestabilną sytuację finansową Argentyny i jej brak wiarygodności kredytowej.

W Argentynie odbywa się wiele imprez branżowych. Najważniejszą z nich jest Argentina Mining (www.argentinamining.com.ar), w tym roku planowana na 4-6 września). Cyklicznie organizowany jest także kongres poświęcony zagadnieniom prawa górniczego (www.derechominerolatin.com.ar), seminarium poświęcone pozyskiwaniu litu (www.litioensudamerica.com.ar) oraz targi górnicze w prowincji San Juan (www.sanjuan-minera.com.ar). Informacje na temat aktualnej sytuacji

na rynku dostępne są m.in. na stronach www.miningpress.com, www.minera-net.com.ar czy www.latinomineria.com.

7. CIEKAWOSTKI

W Argentynie świętem w branży górniczej jest 7 maja na pamiątkę uchwalenia Ley de Fomento Minero w 1813 roku – pierwszego dokumentu, który wyrażał wolę władz państwowych do rozwoju górnictwa.

Argentyna jest największym na świecie producentem i trzecim z kolei eksporterem biopaliw.

Literatura

1. *Minería en números*, Informe de Secretaría de Minería, 2011.
2. *Minería argentina – oportunidades de inversión*, Informe de Secretaría de Minería, 2011.
3. *2010 Minerals Yearbook. Argentina*, United States Geological Survey, 2012.
4. *Argentina – land of opportunities*, Panorama Minero nr 376, luty 2011.
5. *Oportunidades y desafíos de la minería Argentina*, Presentación CAEM, marzec 2012.
6. *Rynki zagraniczne dla polskiego biznesu. Kraje Ameryki Łacińskiej: Argentyna, Brazylia, Kolumbia*, IBRKK, 2010.
7. *Przewodnik po rynku. WPHI Ambasady RP w Argentynie* [online]. Dostępny w Internecie: www.buenosaires.trade.gov.pl (dostęp 20 lipca 2012).
8. *Cerro Vanguardia: minería en la Patagonia* [online]. Dostępny w Internecie: www.latinomineria.com (dostęp 20 lipca 2012).
9. *Argentina: potencial minero que espera su desarrollo* [online]. Dostępny w Internecie: www.latinomineria.com (dostęp 20 lipca 2012).
10. <http://www.austrade.gov.au/Mining-to-Argentina/default.aspx> (dostęp 20 lipca 2012).
11. *Polskie barwy Rio Turbio* [online]. W: Art of Mining. Miesięcznik internetowy Grupy Kopex nr 12(65). Dostępny w Internecie: <http://www.kopex.com.pl> (dostęp 20 lipca 2012).